

ВАЛЕРІЙ ВЛАСЕНКО (Суми, Україна)

КОСТЬ МАЦІЄВИЧ НА ЧОЛІ ФІЛІЇ УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА ЛІГИ НАЦІЙ У БУХАРЕСТІ (1922–1925)

65 років тому в Празі помер відомий український громадський і державний діяч, дипломат, професор кількох українських і російських вищих шкіл, знаний не тільки на Батьківщині, але й у світі фахівець у галузі сільськогосподарської економіки, корифей громадської агрономії Кость Адріанович Мацієвич (1873–1942). Член українських громад у Києві, Полтаві, Харкові, Саратові, редактор кількох громадсько-політичних і фахових періодичних видань в Україні та Росії, він брав активну участь в українському національно-визвольному русі, за що був засуджений і відбував покарання у Васильківській в'язниці в 1909–1912 рр.

Під час Української революції 1917–1921 рр., перебуваючи на посаді товариша генерального секретаря земельних справ, запропонував проект земельної реформи, що передбачав збереження права приватної власності на землю для трудового селянства, був членом Центральної Ради, міністром закордонних справ УНР, головою Надзвичайної дипломатичної місії (НДМ) УНР у Румунії.

На еміграції в Румунії, Чехословаччині і Польщі Кость Адріанович очолював низку громадсько-політичних, наукових і фахових організацій, викладав дисципліни в галузі сільськогосподарської науки в Українській господарській академії в Подєбрадах, Українському технічно-господарському інституті в Празі, брав участь у роботі Українського наукового інституту у Варшаві, належав до керівного складу Української

радикально-демократичної партії, опікувався справами працевлаштування емігрантів, був сподвижником голови Директорії Симона Петлюри. Проте чимало сторінок його біографії і сьогодні залишаються маловідомими або невідомими не тільки широкому загалу, але й науковцям.

Короткий біографічний нарис про К.Мацієвича з'явився невдовзі після його смерті [1]. У 60-х роках ХХ ст. науковці української діаспори відзначали вклад Костя Адріановича в розвиток кооперації й економіки сільського господарства [2]. Біографічні дані К.Мацієвича подані в енциклопедично-довідкових виданнях [3]. Знайшли відображення в наукових публікаціях його громадсько-політична [4], дипломатична [5] і фахова діяльність [6]. Зовсім не висвітлено румунський період життя Костя Адріановича, коли він очолював Надзвичайну дипломатичну місію УНР у Румунії та низку громадських організацій, зокрема Філію Українського товариства Ліги Націй (ФУТЛН) у Бухаресті, Український допомогово-громадський комітет, що об'єднував майже всю українську еміграцію в цій країні, та інші. Саме тому пропонується тема є актуальною.

Автор ставить собі за мету показати роль К.Мацієвича у створенні та розбудові Філії Українського товариства Ліги Націй у 1922–1925 рр., коли Кость Адріанович жив у Румунії.

Уряд УНР в еміграції розглядав співпрацю з Лігою Націй як важливий елемент міжнародної діяльності, оскільки ця організація обговорювала українське питання та міжнародні

обставини української проблеми. У 1920 р. у Відні з ініціативи уряду УНР виникло Українське товариство Ліги Націй (УТЛН), яке в червні 1922 р. увійшло до складу міжнародної Унії товариств Ліги Націй. Через нього, незважаючи на його формальну нейтральність, здійснювалася дипломатична активність емігрантського уряду. Представники УТЛН брали участь у роботі виконавчих органів міжнародної Унії [7]. Спочатку Товариство очолював С.Шелухін, потім – В.Кедровський. Проте в середині 20-х рр. через брак коштів та переїзд одного з керівників Товариства до США діяльність УТЛН занепала.

Улітку 1922 р. Головна управа УТЛН звернулася з відозвою до українських громад у країнах їх перебування з пропозицією створити місцеві осередки організації – філії і секції. Одним з перших на неї відгукнулися українці, які перебували в Румунії. У листі голови НДМ УНР у Румунії К.Мацієвича до керівництва УТЛН від 22 вересня того ж року повідомлялося, що днем раніше в приміщенні Місії в Бухаресті відбулися збори ініціативної групи з організації філії, на яких було вирішено, що місцем перебування керівництва філії буде румунська столиця, а її секції – міста Бельці, Джурджу (Добруджа), Каліманеншти, Кишинів, Орадя-Маре, Чернівці, визначено розмір членських внесків – 5 леїв щомісяця або одноразово 60 леїв на рік [8].

1 жовтня 1922 р. в приміщенні НДМ УНР у Бухаресті відбулися установчі збори ФУТЛН, на яких головував К.Мацієвич. Від імені ініціативної групи він зачитав статут УТЛН, пояснив різницю між Лігою Націй і міжнародною Унією товариств Ліги Націй. Було обрано управу Філії в складі Костя Мацієвича (голова), Василя Трепке (заступник голови), Дмитра Геродота (секретар), Олександра Долинюка (скарбник), Дениса Маєр-Михальського та М.Яроша (члени). На першому засіданні управи до секретаріату було кооптовано Ніну Трепке й Антоніну Івашину [9]. Згодом до складу управи ввели М.Бойченка. На початку жовтня 1922 р. кількість членів Філії складала 31 особа.

Протоколи установчих зборів і першого засідання управи Філії надіслали для затвердження головній управі УТЛН, від якої згодом надійшли пояснення щодо реалізації поточних завдань товариства, а саме: інформування іноземців через пресу про події визвольної боротьби українців, налагодження стосунків з іноземними політичними, партійними і громадськими діячами, пропаганда антропологічної, етнографічної та економічної відокремленості України від Росії, порушення перед Унією товариств Ліги Націй питання про становище українців Східної Галичини під польською окупацією, обмеження озброєнь радянської Росії, голод в Україні та заходи боротьби з ним, виготовлення низки брошур про Україну англійською мовою [10]. У листі голови УТЛН до професора К.Мацієвича зазначалося, що *"Головна Управа Українського Товариства Ліги Націй має честь принести Вам, Високоповажний Пане Професоре, щирю подяку за Вашу ініціативу і активність у справі утворення Філії Українського Товариства Ліги Націй в Румунії"* [11].

Кость Адрианович доклав чимало зусиль щодо організації роботи управи Філії та її місцевих осередків, про що свідчать протоколи управи ФУТЛН. Так, 5 грудня 1922 р. авторитетним представникам української еміграції В.Поплавському (Кишинів), полковнику Д.Антончуку (Чернівці), поручику Д.Гуцуляку (Хотин), сотнику І.Нестеренку (Орадя-Маре), Коряці (Добруджа), групі І.Рожка (Бакеу), П.Мамчуру (Бельці), М.Ковенку (Текучі), доктору М.Галіну (Акерман), І.Гаврилюку (Шабо), групам Запороженка, Горбуніва, О.Чернецького та М.Яковенка (Бухарест) були надіслані листи з пропозицією організувати секції Філії. Було вирішено 25% від валового прибутку Філії щомісячно надсилати головній управі УТЛН і брати участь у її надзвичайних видатках, а 10% прибутків направляти у так званий залізний фонд ФУТЛН, який може витратитися лише на надзвичайні потреби. Ініційовано питання про заснування друкованого органу Філії українською і французькою мовами, Українського народного університету в Бухаресті, виготовлення друкарським способом портрета Тараса Шевченка з оригіналу, який належав Костю Адриа-

новичу. Члени управи Філії висловили вдячність НДМ УНР за виділені їй 2920 леїв [12].

На засіданні управи ФУТЛН 13 грудня 1922 р. було вирішено звернутися до головної управи з пропозицією про обмін протоколами засідань управ Філії УТЛН в інших країнах, узгодження питань, що будуть виноситися на розгляд Конгресу Унії товариств Ліги Націй у червні 1923 р. у Відні [13]. На засіданнях управи Філії від 19 і 26 грудня 1922 р. К.Мацієвич виголосив доповідь про міжнародне становище України, події на окупованих українських землях та українську еміграцію. З ініціативи Костянтина Адриановича була створена організаційна комісія щодо відзначення 5-ї річниці проголошення самостійності України, а також вирішено питання про видання інформаційного бюлетеня (тижневика) ФУТЛН. На другу справу виділили 150 леїв. Редактором видання на громадських засадах призначено відомого серед українських емігрантських журналіста Дмитра Геродота (справжнє прізвище Івашина) [14].

2 січня 1923 р. Кость Адрианович, відкривши засідання управи, оприлюднив лист головної управи УТЛН про визнання Філії УТЛН у Бухаресті та затвердження складу її управи. К.Мацієвичу було доручено повідомити про це відповідні державні установи Румунії. На засіданні також розглядалися питання організації національного свята – 5-ї річниці проголошення самостійності України. Для цього складено програму свята, прийнято відозву до громадян України, які проживали в Румунії, вирішено виготовити ювілейну листівку із зазначенням головних етапів боротьби українського народу за свою державність та портрети провідних діячів українського державотворення останніх п'яти років [15].

9 січня 1923 р. управа ФУТЛН констатувала, що її доходи складають 8150 леїв, витрати – 1174 леї, надруковано й розіслано секціям Філії і відомим українським діячам, які проживають у Румунії, перший номер Бюлетеня, виданого Пресовим бюро НДМ УНР у Румунії [16].

На засіданні управи Філії, що відбулося 16 січня 1922 р., йшлося про переговори зі священником церкви при Посольстві Болгарії щодо надання приміщення для урочистого зібрання та відправи Божої служби 22 січня 1923 р. Спочатку таку згоду отримали, але потім за вказівкою посла священник відмовився від обіцянки. Тому на пропозицію членів управи К.Мацієвич зголосився, а саме на ведення переговорів із послом Болгарії щодо вирішення цієї справи. Управа прийняла рішення про те, що до національного свята в кількох румунських і одній російській газетах надрукувати статтю К.Мацієвича [17].

Широко відображена діяльність УТЛН і ФУТЛН на сторінках Бюлетеня при Пресовому бюро НДМ УНР у Румунії. Головним своїм завданням його редакція вважала пропаганду ідеї об'єднання української нації на єдиній державно-національній платформі. На сторінках видання подавалися інформація про конференції Унії товариств Ліги Націй у Будапешті, Відні, Празі та участь у них представників УТЛН, внутрішню організацію Унії, створення її спеціальних комісій тощо [18].

На сторінках Бюлетеня висвітлювалися заходи ФУТЛН та інших українських організацій у справі відзначення національних свят. Так, у номері тижневика за 28 січня 1923 р., майже цілком присвяченому 5-й річниці проголошення самостійності України, були надруковані текст Універсалу Голови Директорії і Головного Отамана Військ УНР Симона Петлюри та Голови Ради Міністрів УНР Андрія Левицького "До народу українського", повідомлення про святкові заходи в Бухаресті, Добруджі, Кишиневі та за межами Румунії.

У румунській столиці заходами НДМ УНР і Філії УТЛН у Церкві царя Константина пройшла служба Божа, у залі "Айнтрахт" відбулося урочисте засідання. Його президію сходили К.Мацієвич. Спочатку учасники засідання заспівали "Заповіт" Т.Шевченка, виконали національний гімн, О.Долинюк зачитав IV Універсал Центральної Ради. Потім Костянтин Адрианович виголосив доповідь про основні етапи українського державотворення, починаючи від княжої доби. Далі декламувалися вірші та виконувалися українські пісні. Серед учасників та гостей засідання поширювалися пам'ятні листівки з портретами Т.Шевченка, М.Грушевського,

В.Винниченка, П.Скоропадського, С.Петлюри та Є.Петрушевича. Були оприлюднені святкові привітання на ім'я Голови Директорії УНР та голови управи УТЛН [19].

Українська еміграція в Румунії відзначала й інші національні свята, про що повідомлялося на сторінках Бюлетеня. 18 березня 1923 р. з ініціативи ФУТЛН у Бухаресті в залі "Айнтрахт" відбулося Шевченківське свято. Воно складалося з трьох відділень. Українською і румунською мовами професор С.Арборе виголосив доповідь про творчість Т.Шевченка; Д.Геродот, Р.Шуляківський і І.Гайдученко продекламували вірші поета; румунська артистка Локустяну й артисти Київської державної опери О.Грозовська та І.Грищенко виконали твори українського композитора М.Бойченка під акомпанемент Л.Іонеску-Вартік і хору української колонії в Бухаресті. Крім українських емігрантів, на концерті були присутні представники дипломатичного корпусу, депутати румунського парламенту, професори місцевих вищих шкіл, члени чеської колонії в Румунії, журналісти. У залі продавалися листівки-портрети Т.Шевченка, М.Грушевського, В.Винниченка, П.Скоропадського, С.Петлюри, Є.Петрушевича. У Бюлетені повідомлялося про Шевченківське свято в м.Добруджа, таборі інтернованих українських вояків Фегераш [20].

На сторінках Бюлетеня подавалася різноманітна інформація про ФУТЛН: склад управи, рішення загальних зборів, діяльність Філії, виступи її керівників, оголошення тощо. Так, у номері тижневика за 17 травня 1923 р. була вміщена стаття К.Мацієвича про запровадження системи самооподаткування, у якій він доводив необхідність не тільки об'єднання української громадськості, але й її економічної мобілізації у формі самооподаткування на національно-державні потреби. Костянтин Адріанович сформулював загальні принципи втілення цієї справи:

а) пропозиція щодо самооподаткування повинна бути висунута ініціативною групою в складі представників різних груп і територій України, які мали б високий і безперечний авторитет серед української громадськості;

б) шляхи реалізації системи повинні розробити місцеві з'їзди емігрантів, а затвердити їх – загальний з'їзд;

в) керівництво справою, питання розподілу коштів від самооподаткування повинні належати повноважному Українському Центральному Комітету, обраному всією українською громадськістю;

г) самооподаткування може мати успіх лише за умови витрати зібраних коштів на культурно-просвітні і благодійні цілі, політичні акції, які реалізують ідею української державності і не викликають заперечень з боку різних політичних угруповань української еміграції;

д) до того часу, поки справа самооподаткування остаточно не вирішиться, зібрані кошти використовувати для зміцнення місцевих осередків української еміграції;

е) до справи можна залучити й українців окупованих територій;

ж) слід визначити і місце перебування Українського Центрального Комітету. Це, на думку К.Мацієвича, могла б бути Прага [21].

На сторінках Бюлетеня висвітлювалися ініціативи управи ФУТЛН. Відомий кооператор, громадський агроном, Костянтин Адріанович сприяв створенню кооперативів. З метою поліпшення економічного становища українських емігрантів було засноване перше в Румунії Українське ощадно-позичкове товариство "Згода". Установчі збори кооперативу відбулися 6 травня 1923 р. в приміщенні НДМ УНР. Головою Наглядової Ради товариства обрали К.Мацієвича. Управа кооперативу знаходилася в приміщенні НДМ УНР у Румунії [22].

Кость Адріанович підтримував заходи управи ФУТЛН у галузі культури й освіти. У травні 1923 р. управа вирішила організувати українознавчі курси на зразок народних університетів. К.Мацієвичу доручили скласти анкету-відозву і прочитати пробну лекцію. З метою визначення потреби в організації курсів серед емігрантів була створена комісія в складі професорів К.Мацієвича і М.Бойченка, доктора Д.Маєр-Михальського, полковника П.Пилипенка, сотника Я.Чайківського, поручика В.Трепке, а також І.Літнівського та Берикета

[23]. Лише в 1923 р. з її ініціативи відбулися лекції на історичні, політичні, економічні, літературні і медичні теми [24].

Зусиллями управи ФУТЛН у Бухаресті було створене Українське співоче товариство "Дума" на чолі з композитором М.Бойченком. Матеріальну підтримку в розмірі 500 лейв надала товариству НДМ УНР [25]. Проте, на думку С.Наріжного, воно так і не розгорнуло широкої діяльності [26]. Управа ФУТЛН підтримала почин інтернованих вояків з табору у Фегераші щодо видання газети "Таборовий вісник" ("Український таборовий вісник") [27].

На сторінках Бюлетеня подавалися статті-некрологи, присвячені відомим українським діячам, зокрема Івану Липі, Миколі Міхновському, Петру Стебницькому. Автором статей був Костянтин Адріанович, оскільки знав небіжчиків особисто.

Управа Філії на чолі з її головою виступала за об'єднання усіх українців-емігрантів, які жили в Румунії, у єдину загальну організацію. З цією метою організовувалися наради, готувалися відповідні листи-звернення й анкети, що друкувалися на сторінках Бюлетеня або розсилалися по місцях компактного проживання українців та відомим українським громадським діячам [28].

Важливим віхою в історії ФУТЛН у Румунії стали загальні збори, що відбулися 17 червня 1923 р. Голова управи виголосив доповідь "Сучасне становище української справи". Кость Адріанович, зокрема, зазначив, що нині ні країни Антанти, ні Центральні Держави, ні США ще не виробили сталої позиції щодо країн, які знаходяться на території колишньої Російської імперії. Жодна із західних країн не висловила щодо українського питання і боротьби українців за власну державність ні зацікавленості, ні негативного ставлення. Після юридичного скасування радянською владою самостійності радянської України та рішення Ради послів щодо Східної Галичини Україна, на думку К.Мацієвича, перебуває під окупацією іноземних держав. Незважаючи на втрату державності, боротьба в Україні і за її межами триває, що призвело до зміни курсу в українському питанні з боку радянської Росії. Головними помилками в боротьбі за державність є ворожнеча між партіями та угрупованнями, недооцінка власних сил й орієнтація на зовнішню допомогу. Тому як в Україні, так і серед еміграції спостерігається тенденція до створення єдиного фронту з орієнтацією на власні сили. З цією метою слід створити єдиний центр соборної України, що мав би загальнонаціональний авторитет [29].

З ініціативи Костя Адріановича Філія виступила із заявою, якою засуджувалася постанова Ради послів країн Антанти про передачу Польщі права на Східну Галичину. ФУТЛН налагодила зв'язки з тими політичними силами еміграції, які стояли на принципах створення самостійної України, а саме: з Українським Центральним Комітетом, Парламентарною репрезентацією Волині, Холмщини і Підляшшя у Варшаві, урядами УНР і ЗУНР, Українським Громадським Комітетом у Празі, Празькою групою, що гуртується навколо часопису "Нова Україна", різними українськими науковими інституціями у ЧСР, Українським товариством Ліги Націй, Лігою української культури у Відні, Українською громадою в Софії, Відділом Національного союзу в Брюсселі, українськими монархічними організаціями в Берліні та Мюнхені, Об'єднанням українських організацій в Америці тощо [30].

К.Мацієвич відіграв визначальну роль у скликанні та роботі Конференції української еміграції в Румунії, що відбулася 15-17 вересня 1923 р. Ним були виголошені дві програмні доповіді "Утворення Всеукраїнського національного центру" і "Самооподаткування української еміграції". На цьому форумі його обрали головою Громадсько-допомогового комітету – вищої інституції української еміграції в Румунії. Більше третини складу цього комітету належали до ФУТЛН [31].

За рік існування Філії кількість її членів зросла до 400 осіб [32]. З утворенням Громадсько-допомогового комітету діяльність ФУТЛН зосередилася на здійсненні переважно культурно-освітніх заходів.

І хоча співпраця з головною управою УТЛН продовжувалася, проте через певний песимізм керівників, фінансові проблеми, брак досвідчених кадрів, робота по створенню

В.Винниченка, П.Скоропадського, С.Петлюри та Є.Петрушевича. Були оприлюднені святкові привітання на ім'я Голови Директорії УНР та голови управи УТЛН [19].

Українська еміграція в Румунії відзначала й інші національні свята, про що повідомлялося на сторінках Бюлетеня. 18 березня 1923 р. з ініціативи ФУТЛН у Бухаресті в залі "Айнтрахт" відбулося Шевченківське свято. Воно складалося з трьох відділень. Українською і румунською мовами професор С.Арборе виголосив доповідь про творчість Т.Шевченка; Д.Геродот, Р.Шуляківський і І.Гайдученко продекламували вірші поета; румунська артистка Локустяну й артисти Київської державної опери О.Грозовська та І.Грищенко виконали твори українського композитора М.Бойченка під акомпанемент Л.Іонеску-Вартік і хору української колонії в Бухаресті. Крім українських емігрантів, на концерті були присутні представники дипломатичного корпусу, депутати румунського парламенту, професори місцевих вищих шкіл, члени чеської колонії в Румунії, журналісти. У залі продавалися листівки-портрети Т.Шевченка, М.Грушевського, В.Винниченка, П.Скоропадського, С.Петлюри, Є.Петрушевича. У Бюлетені повідомлялося про Шевченківське свято в м.Добруджа, таборі інтернованих українських вояків Фегераш [20].

На сторінках Бюлетеня подавалася різноманітна інформація про ФУТЛН: склад управи, рішення загальних зборів, діяльність Філії, виступи її керівників, оголошення тощо. Так, у номері тижневика за 17 травня 1923 р. була вміщена стаття К.Мацієвича про запровадження системи самооподаткування, у якій він доводив необхідність не тільки об'єднання української громадськості, але й її економічної мобілізації у формі самооподаткування на національно-державні потреби. Костянтин Адрианович сформулював загальні принципи втілення цієї справи:

а) пропозиція щодо самооподаткування повинна бути висунута ініціативною групою в складі представників різних груп і територій України, які мали б високий і безперечний авторитет серед української громадськості;

б) шляхи реалізації системи повинні розробити місцеві з'їзди емігрантів, а затвердити їх – загальний з'їзд;

в) керівництво справою, питання розподілу коштів від самооподаткування повинні належати повноважному Українському Центральному Комітету, обраному всією українською громадськістю;

г) самооподаткування може мати успіх лише за умови витрати зібраних коштів на культурно-просвітні і благодійні цілі, політичні акції, які реалізують ідею української державності і не викликають заперечень з боку різних політичних угруповань української еміграції;

д) до того часу, поки справа самооподаткування остаточно не вирішиться, зібрані кошти використовувати для зміцнення місцевих осередків української еміграції;

є) до справи можна залучити й українців окупованих територій;

ж) слід визначити і місце перебування Українського Центрального Комітету. Це, на думку К.Мацієвича, могла б бути Прага [21].

На сторінках Бюлетеня висвітлювалися ініціативи управи ФУТЛН. Відомий кооператор, громадський агроном, Костянтин Адрианович сприяв створенню кооперативів. З метою поліпшення економічного становища українських емігрантів було засноване перше в Румунії Українське ощадно-позичкове товариство "Згода". Установчі збори кооперативу відбулися 6 травня 1923 р. в приміщенні НДМ УНР. Головою Наглядової Ради товариства обрали К.Мацієвича. Управа кооперативу знаходилася в приміщенні НДМ УНР у Румунії [22].

Кость Адрианович підтримував заходи управи ФУТЛН у галузі культури й освіти. У травні 1923 р. управа вирішила організувати українознавчі курси на зразок народних університетів. К.Мацієвичу доручили скласти анкету-відозву і прочитати пробну лекцію. З метою визначення потреби в організації курсів серед емігрантів була створена комісія в складі професорів К.Мацієвича і М.Бойченка, доктора Д.Маєр-Михальського, полковника П.Пилипенка, сотника Я.Чайківського, поручика В.Трелке, а також І.Літновського та Берикета

[23]. Лише в 1923 р. з її ініціативи відбулися лекції на історичні, політичні, економічні, літературні і медичні теми [24].

Зусиллями управи ФУТЛН у Бухаресті було створене Українське співоче товариство "Дума" на чолі з композитором М.Бойченком. Матеріальну підтримку в розмірі 500 леїв надала товариству НДМ УНР [25]. Проте, на думку С.Наріжного, воно так і не розгорнуло широкої діяльності [26]. Управа ФУТЛН підтримала почин інтернованих вояків з табору у Фегераші щодо видання газети "Таборовий вісник" ("Український таборовий вісник") [27].

На сторінках Бюлетеня подавалися статті-некрологи, присвячені відомим українським діячам, зокрема Івану Липі, Миколі Міхновському, Петру Стебницькому. Автором статей був Костянтин Адрианович, оскільки знав небіжчиків особисто.

Управа Філії на чолі з її головою виступала за об'єднання усіх українців-емігрантів, які жили в Румунії, у єдину загальну організацію. З цією метою організовувалися наради, готувалися відповідні листи-звернення й анкети, що друкувалися на сторінках Бюлетеня або розсилалися по місцях компактного проживання українців та відомим українським громадським діячам [28].

Важливим віхою в історії ФУТЛН у Румунії стали загальні збори, що відбулися 17 червня 1923 р. Голова управи виголосив доповідь "Сучасне становище української справи". Кость Адрианович, зокрема, зазначив, що нині ні країни Антанти, ні Центральні Держави, ні США ще не виробили сталої позиції щодо країн, які знаходяться на території колишньої Російської імперії. Жодна із західних країн не висловила щодо українського питання і боротьби українців за власну державність ні зацікавленості, ні негативного ставлення. Після юридичного скасування радянською владою самостійності радянської України та рішення Ради послів щодо Східної Галичини Україна, на думку К.Мацієвича, перебуває під окупацією іноземних держав. Незважаючи на втрату державності, боротьба в Україні і за її межами триває, що призвело до зміни курсу в українському питанні з боку радянської Росії. Головними помилками в боротьбі за державність є ворожнеча між партіями та угрупованнями, недооцінка власних сил й орієнтація на зовнішню допомогу. Тому як в Україні, так і серед еміграції спостерігається тенденція до створення єдиного фронту з орієнтацією на власні сили. З цією метою слід створити єдиний центр соборної України, що мав би загальнонаціональний авторитет [29].

З ініціативи Костя Адриановича Філія виступила із заявою, якою засуджувалася постанова Ради послів країн Антанти про передачу Польщі права на Східну Галичину. ФУТЛН налагодила зв'язки з тими політичними силами еміграції, які стояли на принципах створення самостійної України, а саме: з Українським Центральним Комітетом, Парламентарною репрезентацією Волині, Холмщини і Підляшшя у Варшаві, урядами УНР і ЗУНР, Українським Громадським Комітетом у Празі, Празькою групою, що гуртується навколо часопису "Нова Україна", різними українськими науковими інституціями у ЧСР, Українським товариством Ліги Націй, Лігою української культури у Відні, Українською громадою в Софії, Відділом Національного союзу в Брюсселі, українськими монархічними організаціями в Берліні та Мюнхені, Об'єднанням українських організацій в Америці тощо [30].

К.Мацієвич відіграв визначальну роль у скликанні та роботі І Конференції української еміграції в Румунії, що відбулася 15-17 вересня 1923 р. Ним були виголошені дві програмні доповіді "Утворення Всеукраїнського національного центру" і "Самооподаткування української еміграції". На цьому форумі його обрали головою Громадсько-допомогового комітету – вищої інституції української еміграції в Румунії. Більше третини складу цього комітету належали до ФУТЛН [31].

За рік існування Філії кількість її членів зростає до 400 осіб [32]. З утворенням Громадсько-допомогового комітету діяльність ФУТЛН зосередилася на здійсненні переважно культурно-освітніх заходів.

І хоча співпраця з головною управою УТЛН продовжувалася, проте через певний песимізм керівників, фінансові проблеми, брак досвідчених кадрів, робота по створенню

філій Українського товариства Ліги Націй у країнах Європи гальмується і поступово згортається [33]. К.Мацієвич був стурбований появою в листопаді 1923 р. інформації про нібито бажання Радянської України вступити до Унії товариств Ліги Націй, пропонував "реанімувати" діяльність УТЛН шляхом скликання загальних зборів представників філій УТЛН [34]. Керівництво Українського товариства погоджувалося провести такі збори під час роботи сільськогосподарської виставки в травні 1924 р. в Празі. Проте в листі головної управи до управи ФУТЛН у Румунії від 22 березня 1924 р. йшлося про катастрофічний брак коштів, через що під загрозою опинилася справа участі 2 представників УТЛН у загальних зборах Унії товариств Ліги Націй (Ліон, 29 червня – 4 липня 1924 р.). З листа випливає, що матеріальну підтримку Українському товариству надавали лише його філії в Румунії, Чехословаччині і США [35]. У 1925 р. діяльність УТЛН занепала. Тому не дивно, що в постанові III Конференції української еміграції в Румунії, прийнятій у вересні 1925 р., зазначалося: "З огляду на неможливість наших офіційних виступів на міжнародній політичній арені, бажаним є відживлення діяльності Українського Товариства Ліги Націй, як на території Румунії, так і взагалі по цілому світі. Періодичні з'їзди Товариства Ліги Націй відбуваються, а між тим голоси українські на них більше не лунають. Явище це є шкідливим для справи визвольної боротьби Української Нації а тому на майбутнє недопустиме" [36]. На цьому форумі української еміграції К.Мацієвича вкотре обрали головою Громадсько-догомового комітету. А 9 жовтня 1925 р., за повідомленням Українського телеграфного агентства, Кость Адрианович виїхав на викладацьку роботу до Чехословаччини, залишивши за собою загальне керівництво кількома громадськими організаціями української еміграції в Румунії [37]. Про подальше загальне керівництво українською еміграцією в Румунії К.Мацієвича просив і Симон Петлюра [38].

Отже, трохи більше ніж за два роки свого існування Філія Українського товариства Ліги Націй у Румунії відіграла важливу роль в об'єднанні українського громадянства в цій країні, створенні громадських організацій для задоволення культурно-освітніх потреб співвітчизників і поліпшення їх економічного становища, поширенні ідеї створення єдиного керівного центру української еміграції. Її ініціатором, організатором і незмінним керівником був голова Надзвичайної дипломатичної місії УНР у Румунії, лідер української еміграції в цій країні Кость Адрианович Мацієвич. З переїздом до Чехословаччини він ще тривалий час очолював низку організацій української еміграції.

Література:

1. Доманицький В. Кость Мацієвич (Замість вінця на могилу). – К., 1943. Він же. К.Мацієвич як агроном, кооператор і соціолог (В перші роковини його смерті) // Краківські вісті. – 1943. – Ч. 76, 77.
2. Витанович І. Історія українського кооперативного руху. – Нью-Йорк, 1964; Винар Б. Матеріали до історії економічних дослідів на еміграції (1919–1964). – Мюнхен, 1965.
3. Енциклопедія українознавства. Словникова частина. Перевидання в Україні. – Т. 4. – Львів, 1994. – С. 1495; Малий словник історії України / В. Смолій, С. Кульчицький, О. Майборода та ін. – К., 1997. – С. 252; Власенко В. Штрихи до портрета Костя Мацієвича // Сумська старовина. – 1997. – №1. – С. 25–30; Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. Біографічний довідник. – К., 1998. – С. 126; Стрельський Г.В. Українські дипломати доби національно-державного відродження (1917–1920 рр.). Біографічний довідник. – К., 2000. – С. 23–24; Сумщина в іменах: Енциклопедичний довідник. – 2-ге видання, перероблене і доповнене. – Суми, 2004. – С. 298.
4. Стрілець В.В. Українська радикально-демократична партія: виток, ідеологія, організація, діяльність (кінець XIX століття – 1939 рік). – К., 2002; Власенко В.М. Український республікансько-демократичний клуб у Празі й Олександр Олесь // Сумська старовина. – 2006. – №XX. – С. 129–135.
5. Матвієнко В., Головченко В. Історія української дипломатії XX століття у постатях. – К., 2001. – С. 78–82; Власенко В. Агроном і дипломат (штрихи до біографії Костя Мацієвича) // Політика і час. – К., 2002. – №10. – С. 78–86; Він же. Кость Мацієвич: штрихи до портрета // Вісник Львівської комерційної академії. – 2002. – Сер.: гуманітарні науки. – Вип. 4. – С. 67–78; Табачник Д. Історія української дипломатії в особах. – К., 2004. – С. 210–227; Він же. Українська дипломатія: нариси історії (1917–1990 рр.). – К., 2006. – С. 278–297.
6. Плисюк В. Кость Мацієвич // Українські кооператори. Історичні нариси. – Кн. 1. – Львів, 1999. – С. 218–222; Власенко В.М. Науковий доробок К.Мацієвича на сторінках петербурзького журналу "Земское Дело" // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. – Вип. X. – К.: Інститут історії України, 2005. – С. 180–190; До творчої спадщини Костя Мацієвича / Передмова, упорядкування і коментарі В.М.Власенка // Сумська старовина. – 2006. – №XVIII–XIX. – С. 48–64; Єлик Л.І. К.А.Мацієвич – науковець, дипломат, громадсько-політичний діяч // Український історичний журнал. – 2007. – №1. – С. 125–135.
7. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВОВУ), ф. 4465, оп. 1, спр. 10, арк. 2, 109.
8. Там само, арк. 27-27зв.
9. Там само, спр. 9, арк. 126–127.
10. Там само, арк. 115–116, 119.
11. Там само, арк.120.
12. Там само, арк. 57–58.
13. Там само, арк. 59.
14. Там само, арк. 65.
15. Там само, арк. 66.
16. Там само, арк. 51–52.
17. Там само, арк. 53.
18. Там само, арк. 96-96зв.
19. Там само, арк. 67-68зв.
20. Там само, спр. 157, арк.3.
21. Та само. – Арк.15-15зв.
22. Там само, арк. 15зв; Павленко М. Українські військово-полонені й інтерновані у таборах Польщі, Чехословаччини та Румунії: ставлення влади і умов перебування (1919–1924 рр.). – К., 1999. – С. 283.
23. ЦДАВОВУ, ф. 4465, оп. 1, спр. 157, арк. 16.
24. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919–1939 (матеріали, зібрані С.Наріжним до частини другої). – К., 1999. – С. 124.
25. ЦДАВОВУ, ф. 4465, оп. 1, спр. 157, арк. 16.
26. Наріжний С. Вказана праця. – С.125.
27. Там само. – С. 124; ЦДАВОВУ, ф. 4465, оп. 1, спр. 157, арк. 16; Срібняк І. Обеззброєна, але не скорена: Інтернована Армія УНР у таборах Польщі й Румунії (1921–1924 рр.). – К., 1997. – С. 32.
28. ЦДАВОВУ, ф. 4465, оп. 1, спр. 157, арк. 17.
29. Там само, арк. 23.
30. Там само, арк. 25-26зв.
31. Там само, арк. 36-42зв.
32. Там само, арк. 61.
33. Лист С.Петлюри до К.Мацієвича про розвиток української справи в еміграції від 25 січня 1925 р. // Петлюра Симон. Статті. Листи. Документи. – К., 2006. – Т. IV. – С. 593.
34. ЦДАВОВУ, ф. 4465, оп. 1, спр. 9, арк. 72.
35. Там само, арк. 23.
36. Там само, спр. 158, арк. 4зв.
37. Виїзд голови Комітету з Румунії // Бюлетень Українського Телеграфного Агентства (УКРІНТАГ). – Бухарест, 1925. – Ч. 14 (9 жовтня). – С. 4.
38. Лист С.Петлюри до К.Мацієвича про потребу вироблення єдиної організаційної позиції українських державницьких сил в еміграції від 19 квітня 1925 р. // Петлюра Симон. Статті. Листи. Документи. – К., 2006. – Т. IV. – С. 608–609.